

Ljubomornosti u Boga nema.

U. Talijski.

P. Vittorino Fachinetti, sjajni pisac o franjevačkoj agiografiji, između drugih svojih djela izdao je i »Siate amici. S. Francesco di Assisi e l'amicizia cristiana«. Ovo djelo nosi na čelu pismo, što ga je čuveni danski pisac Ivan Joergensen upravio piscu. Između drugih lijepih svojstva ove knjige, što ističe Joergensen, imade i ova. Ovako piše: »Vaša knjiga i sa nekog drugog gledišta imade veliku vrijednost. Kada se čitaju djela najglasovitijih asketičnih autora dobiva se dojam često takav, da se ljubav Božja ne može nikako sljubiti sa ljudskim osjećajima i najopravdanijim. Neka nabožna književnost ponavlja često vapaje, kao što su na pr. ovaj: »otcijepi me, Bože, od svih stvorenja, čini, da ne ljubim drugoga osim tebe«. Bog biva preveć često prikazan kao ljubomoran, koji ne dozvoljava tužnom ljudskom srcu nijednu drugu ljubav.

Vaša knjiga ispravlja korisno ove egzageracije... Kršćanski ideal ne smije niti može odijeliti naše srce od našega bližnjega i stvoriti nas indiferentnim našoj svojti, našoj djeci, našim prijateljima. Ovo nije bio ideal velikoga apostola ljubavi, kada je govorio: »Ako ja ne ljubim svoga bližnjega, kojega vidim, kako mogu ljubiti Boga, koga ne vidim? Opet na drugom mjestu: »ako ja ne ljubim bližnjega, ostajem u smrti«. Vjera ne nosi smrt, već život. A život je ljubav«.

Ovako Joergensen.

Ako se uzme u obzir, da svi ti glasoviti aksete, o kojim govori Joergensen, kada govore: »otcijepi nas Bože od svih stvorova, čini, da ne ljubimo drugoga, osim tebe« ne čine drugo već ponavljaju smisao Isusovih riječi: »Qui amat patrem aut matrem plus quam me non est me dignus; qui amat filium aut filiam plus quam me non est me dignus«. — Veni enim separare hominem adversus patrem suum et filiam adversus matrem suam et nurum adversus socrum suum«. (Matth. X. 35, 37.) — »Et omnis, qui reliquerit domum vel fratres, aut filios aut agros propter nomen meum centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit. (Matth. X. 29.) Ako ovih akseta nauka nije drugo, već ponavljanje Isusova nauka, tu ne može da bude egzageracija, kao što ne može da bude niti pretjeranosti u Isusovim riječima, dosljedno tu se ne ima što da se korisno ispravi. Ali je Joergensen i nehotice izvukao na površinu neko pitanje, mimo koje je — prošao zadovoljavajući se tim, da je P. Fachinetti tomu pitanju udovoljio. Pitanje je to: ljubomornost u Bogu. Da li se smije Boga pomišljati ljubomornim stoga, što on hoće i nalaže, da ga se ljubi nad svim stvorima.

P. Fachinetti u lijepoj svojoj knjizi govori o kršćanskom prijateljstvu, izvrsnosti prijateljstva, o sv. Franu, kao uzoru kršćanskoga prijateljstva, a njegovim prijateljima i prijateljicama; ali tim svim ne ublažuje ni za dlaku Isusove riječi: »ljubit ćeš Gospodina Boga svoga nad svim stvarima«. — »Qui amat patrem et matrem plusquam me, non est me dignus«, pridržavaju svu svoju krepčinu. — Ljubomornost je žalost, da tko drugomu poklanja svoju ljubav (svoje srce) ili djelomično ili čitavu, a ne nama. Kada Gospodin Bog nalaže, da se on mora ljubiti nad svim stvarima ne poriče niti niječe, da se drugoga ljubi, al sebi pridržaje glavni dio ljubavi. Kada bi tko god poklonio veći ili jači dio svoje ljubavi kojemu stvorenju, a ne Bogu to izgleda, da bi budilo u Bogu žalost (prikazujući stvar antropomorfično), a to je ljubomornost.

Ovdje je pitanje, što ga je Joergensen iznio, na koje nije ni on ni Fachinetti odgovorio.

Ovdje ću ja pokušati, da ovo pitanje riješim. »Ljubit ćeš Gospodina Boga svoga nad svim stvarima«. Što je ljubav? Ovo je upit, na koji se ne može dati na brzu ruku odgovor. Sv. Augustin na više mjesta govori o ljubavi. Mislim, da se je sv. Doktor u svojim spisima i definicijama o ljubavi mimo sve duboke umove približio objektivnoj realnosti. U svom djelu »De Spiritu et anima« c. XLV. govori: »De concupiscibilitate nascitur amor, de amore desiderium et gaudium; amor est delectatio cordis alicujus ad aliquid per desiderium currens, atque per gaudium requiescens, per desiderium in appetendo, per gaudium in perfruendo. Ova opisna definicija ljubavi sv. Augustina treba objašnjenja. Ljubav se — veli sv. Augustin — budi iz požude (concupiscibilitate). Te se požude ne imadu razumjeti one težnje, što se nalaze u čisto životinjskom dijelu čovjeka, već duševnom. Pošto čovjek ne može sebi željeti (njegove se želje ne mogu protegnuti) nego samo ono, što je dobro njemu i shvaćeno kao dobro, a nikada zlo i shvaćeno kao zlo; stoga riječi sv. Augustina, »de concupiscibilitate nascitur amor«, znače »neko dobro budi u čovjeku ljubav«. Iz ljubavi budi se želja za tim dobrom; de amore desiderium, to jest težnja se osjeća u čovjeku, da se ujedini, stopi s tim dobrom, da ga ujedinjenjem posvoji. A kad se je čovjek ujediniio, posvojio to dobro (stopio se s njim) prestaje ljubav, a nastaje uživanje (gaudium).

U ljubavi udruženje sa dobrom; što se ljubi, čini da čovjek posmatra to dobro kao dio sebe, stoga mu se voli dobro i čini kao samu sebi.

Prema misli sv. Augustina, u ljubavi su tri stadija, a prema tomu tri glavna — zovimo ih tako — elementa. A to su početak, trajanje i svršetak. Početku odgovara neko dobro, a to je dinam ljubavi; trajanju odgovara čežnja za tim dobrom, da ga se posvoji i s njim se ujedini; a svršetku odgovara uživanje (gaudium) mir.

Prema gore izloženom, mogla bi se definirati ljubav možda ovako: »čežnja, koja buđi u nama milotu, za nekim dobrom, da se s njim ujedini i da mu volimo dobro, kao da bi bili to sami mi.

*

Da li se može kazati, da je Bog ljubomoran stoga, što hoće da ga ljubimo nad svim stvarima?

Kada nam on nalaže da ga ljubimo, tim nam govori, da je on nama naše dobro. Što je dobro, što je nama dobro? Dobro je ono, što usavršuje; dobro je nama ono, što nas može usavršiti. Kada čežnemo za dobrom, čežnemo za našim savršenstvom. Sve što okrnjuje naše savršenstvo, sve što ga uništuje, mi izbjegavamo, mi od toga zaziremo, mi to mrzimo. A što je savršenstvo? Savršenstvo je za čovjeka posjedovanje svega onoga, što on mora da ima; jer ako kojoj stvari fali nešto što bi morala imati, zovemo je i ona je u istinu: nepotpuna, nesavršena. Svaki učinak može tražiti i može naći svoje potpuno savršenstvo svoj summum bonum u svomu uzroku. Kip isklesan, slika naslikana na platnu, epska pjesma ispjevana, može tražiti svoje potpuno savršenstvo samo od ruke one, koja je kip isklesala, koja je sliku naslikala, od onoga pjesnika, koji je pjesmu spjevao, i od nikoga drugoga, jer te umotvorine sve, što u sebi imadu, primile su od svoga uzroka. Može se dobiti neko savršenstvo (dobro) i izvan svoga uzroka, ali to savršenstvo ne može da bude potpuno. Potpuno je savršenstvo neke stvari u tomu, što ona odgovara, podudara se prototipu, prema kojemu je nastala; a taj prototip je samo u uzroku stvari.

Čovjek je primio svoj opstanak od Boga, prvoga uzroka svega; u ovoj hipotezi (a ona nije za nas hipoteza, već teza) sve savršenstvo čovječje je u Bogu, dosljedno Bog je čovjeku »summum bonum« (v. S. Theol. s. Thomae I. Q. VI. 1.).

Osim Boga, koji je summum bonum, imade i drugih dobara. Svako biće u koliko je biće, dobro je, a to stoga, što »omne ens in quantum est ens est in actu, et quodammodum perfectum, quia omnis actus est quaedam perfectio, perfectum vero habet rationem appetibilis et boni. Unde sequitur omne ens, in quantum hujusmodi bonum esse«. (S. Theol. I. V. 3.). Ovaj je nauk logična dedukcija nauke sv. Augustina, da zlo nije nikakova entitet, već privacija entiteta. A ovaj nauk sv. Augustina, ma redali se filozofski sistemi jedan poslije drugoga, ne će moći ni ispraviti ni izmijeniti, jer se istina ne da ispraviti niti izmijeniti.

Ova su dobra u koliko poprimaju svoju dobrotu od svoga prvoga početka (uzroka), stoga se smatraju i jesu uistinu sredstva, koja vode vrhovnomu dobru, summum bonum — Bogu. Kao što vrijednost sredstva dolazi od vrijednosti cilja, tako i vrijednost ovim dobrima, dolazi od vrijednosti vrhovnog dobra.

Čovjek može ljubiti i ova dobra, što više i mora, ali uvijek kao sredstva. Čovjek ljubi svoga prijatelja, vidi u njemu sebi dobro, jer će mu pomoći njegovoj egzistenciji, koja je uvjet postignuća konačnoga cilja, Boga. On će svomu prijatelju i voliti i činiti dobro, kao sebi, jer će tim pojačavati sredstvo, koje ga vodi Bogu. Čovjek će ljubiti materijalna dobra, gledat će da ih usvoji, jer i ona mogu mu poslužiti kao sredstvo da dopre do svoga konačnoga cilja — ujedinjenja s Bogom.

Ali bi čovjek mogao ova dobra, koja nijesu drugo no sredstva, promijeniti sa vrhovnim dobrom — konačnim ciljem; mogao bi promijeniti učinak sa prvim uzrokom, stvorenje sa stvoriteljem, a to bi bila najveća njegova pogriješka, kao što je materijalistično shvatanje svijeta. Na ovo valja upozoriti čovjeka tim više, jer on obavit materijom, koja mu je posve blizu na dohvat, mogao bi posve lako ne prekoračiti njenih granica već u njoj viditi svoj prvi početak i konačni cilj.

Kada Bog nalaže: »ljubit ćeš Gospodina Boga svoga nad svim stvorovima«, tim ističe jednu realnost i upozoruje čovjeka na nju, a ta je realnost: Bog je čovjeku konačni cilj: »Deus possidendus et fruendus«, a sve su druge stvari samo sredstva. Kada asketi mole: »otjepi nas, Bože, od svih stvari, samo da tebe ljubimo«, tim govore: ne dozvoli da ljudi postave svoju konačnu svrhu u dobra ovoga svijeta, već da priznadu, da si ti »summum bonum« i da tebe ljube kao summum bonum i da čeznu da se s tobom ujedine.

Riječi: »ljubit ćeš Gospodina Boga tvoga nad svim stvarima«, shvaćene kao što se mora, dadu li pojmiti u Bogu ljubomornost? Ljubomornost je žalost, da nam se uskraćuje ili potpuno ili djelomično ljubav, to jest žalost, da mi ne možemo posvojiti ono dobro, što nam iz te ljubavi dolazi cjelovito. Ljubomornost može nastati između stvorova, bića ograničenih, koji se mogu usavršivati i sebi nova dobra dodati. Bit, koja je »summum bonum« ne može se usavršivati, niti joj se može kakovo novo dobro dodati, jer ne bi bila »summum bonum«; stoga u Bogu, koji je čovjeku »summum bonum«, ne može se ni pojmiti ljubomornost, a to stoga, što Bog iz čovječje ljubavi ne može primiti nikakovu savršenost niti mu se može od savršenosti šta oduzeti.

